

N:o 38.

Ank. till Riksd. kansli den 21 mars 1904, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående formen för äktenskaps ingående.

Lagutskottet har till förberedande behandling fått emottaga en inom Andra Kammaren af herr *J. J. Byström* väckt motion, n:o 143, af följande lydelse:

»Vid sistlidet års riksdag väckte jag motion om utvidgad rätt till begagnande af borgerlig vigsel för dem, som så önskade vid äktenskapets ingående. Angående de skäl, som därvid anfördes och som fortfarande göra sig gällande, ber jag att få hänvisa till motionen n:o 24 i Andra Kammaren 1903.

Det kan förefalla mången underligt, att jag så snart återkommer med samma yrkande, som jag förut haft rörande formen för äktenskapets afslutande, men det är en särskild omständighet, som föranledt mig att så göra, och det är, att kyrkomötet, som hållits sedan riksdagen sist var samlad, uttalat sig för saken. På grund af en väl skriven motion af domprosten *J. W. Personne* och efter sakrika anföranden af sådana män som landshöfding *C. F. Holmqvist*, friherre *F. K. Barnekow*, professor *Hjalmar Danell*, arkitekten *A. H. Hammarskjöld*, landssekreteraren *A. H. Bagge*, professor *W. Rudin*, biskop *K. H. G. von Schéele*, professor *Frans Johansson*, biskop *M. Johansson*, universitetskansleren *G. F. Gilljam* m. fl. fattade kyrkomötet det beslut, som föranledde följande skrifvelse:

»Till Konungen.

I en vid kyrkomötet afgifven motion har föreslagits, *antingen* att kyrkomötet ville ingå till Eders Kungl. Maj:t med underdånig skrifvelse därom, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder till den förändring i äktenskapslagstiftningen, att s. k. borgerligt äktenskap blir för alla svenska medborgare den enda lagliga formen för äktenskaps ingående, dock med rättighet för alla, som enligt nu gällande lag äro hänvisade till kyrklig vigsel, utom för fränskilda makar, att därjämte använda kyrklig vigsel; *eller*, om kyrkomötet ansåge tiden ännu ej vara inne för införande af obligatoriskt civiläktenskap, att kyrkomötet ville ingå till Eders Kungl. Maj:t med underdånig skrifvelse därom, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder till den förändring i äktenskapslagstiftningen, att åt alla sådana svenska medborgare, för hvilka enligt nu gällande lag kyrklig vigsel är den enda lagliga formen för äktenskaps ingående, medgifves rättighet att, om de så önska, genom s. k. borgerligt äktenskap i stället för genom kyrklig vigsel ingå äktenskap, men att för alla fränskilda makar s. k. borgerligt äktenskap må vara den enda lagliga formen för ingående af nytt äktenskap.

Efter att hafva redogjort för lagstiftningen sedan år 1860 i fråga om formen för äktenskaps ingående har motionären framhållit, hurusom lagstiftningsutvecklingen mer och mer närmat sig obligatoriskt eller fakultativt civiläktenskap såsom den lagliga formen för alla svenska medborgare vid äktenskaps ingående. Svenska riksdagarnas historia under de senare årtiondena ända till och med innevarande år visade icke mindre, att utvecklingen hos oss afgjordt ginge åt det hållet, d. v. s. åt samma håll som den redan gått i de flesta europeiska länder, nämligen i Nederländerna, Frankrike, Belgien, Italien, Rumänien, Tyska riket, Schweiz, Ungern, England och Skottland, i hvilka länder obligatoriskt eller (i England och Skottland) fakultativt civiläktenskap vore den lagliga formen för äktenskaps ingående. Vid den svenska riksdagen hade frågan nu kommit till den punkten, att Riksdagens lagutskott både 1900 och 1903 tillstyrkt införande af fakultativt civiläktenskap för de personer, som för närvarande vid äktenskaps ingående äro uteslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande religions-samfund. Denna lagutskottets hemställan hade Andra Kammaren

bifallit utan votering vid båda riksdagarna. Men Första Kammaren hade 1900 med 70 röster mot 28 och 1903 med 72 röster mot 32 afslagit utskottets hemställan.

Ännu vore således enligt svensk lag kyrklig vigsel den enda lagliga formen för äktenskaps ingående mellan nattvardsberättigade medlemmar af svenska statskyrkan äfvensom mellan medlemmar af främmande religionssamfund med vigselberättigadt prästerskap. Bland dessa — åtminstone bland de nattvardsberättigade medlemmarna af svenska statskyrkan — funnes dock tvenne kategorier, för hvilka *ur rent kyrklig och kristlig synpunkt* endast civiläktenskap och icke kyrklig vigsel borde vara den lagliga formen för äktenskaps ingående, nämligen 1) sådana personer, hvilkas äktenskap af Kristus, kyrkans Herre, med tydliga ord enligt Matt. 19: 9, jämfördt med Mark. 10: 11, 12, Luk. 16: 18 och 1 Kor. 7: 10, betecknats såsom äktenskapsbrott och sålunda stridande mot hans rikes lag, och 2) sådana personer, som öppet förklara, att de endast genom lagtvång tillhöra statskyrkan, men att de icke tro på kyrkans eller kristendomens fundamentalläror, kanske icke ens på Guds tillvaro, och att de därför ingenting hellre önska än slippa kyrklig vigsel, som för dem endast vore ett pinsamt gyckelspel. På grund af tvenne motioner hade 1883 års kyrkomöte i underdånig skrifvelse anhållit, »det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för vinnande af sådan lagbestämmelse, att äktenskap, som person, hvilken själfvilligt och utan att vara föranledd af horsbrott å den andra partens sida vållat ett föregående äktenskaps upplösning, önskar ingå under förra kontrahentens lifstid, icke må såsom kristligt äkta förbund utlysas eller med kyrklig vigsel stadfästas». Emellertid hade med anledning däraf ingen lagstiftningsåtgärd från regeringens sida företagits.

Att staten med sin äktenskapslagstiftning vill häfda äktenskapets helgd genom att i regel göra äktenskapets ingående till en kyrklig akt, det kunde ju kyrkan icke annat än tacksamt erkänna. Och kyrkan borde också, *så långt hon kunde*, härvid lämna staten det bistånd staten af henne begärde. *Så långt hon kunde* — men hon finge ej gå längre, än hon vore befogad. Och hvad skulle väl säkrare än hennes Herres eget klara ord angifva gränserna för hennes befogenhet? Men också kyrkans egen känsla af hvad som vore kyrkan värdigt borde angifva dessa gränser. Och det kunde väl icke vara kyrkan värdigt att öfver personer, som öppet och uppriktigt förklara sig hvarken tro på en personlig Gud eller på

andra kristendomens fundamentalläror, med andra ord öfver personer, som öppet protestera emot att räknas för Guds tjänare och som förklara, att de ej vilja ha med Gud att skaffa, läsa dessa böner: »Se nådeligen till det förbund, hvilket dessa dina tjänare inför Dig besegla» . . . »Vi bedja Dig, att du värdes uppfylla dessa dina tjänares hjärtan med din Helige Ande» . . . »Hör, milde Gud, deras böner» och andra böner, hvilkas innehåll förutsätter, att kontrahenterna äro bekännelsetrogna kristna. Och det vore äfven ett ovärdigt hån mot kontrahenterna själfva. Möjligen komme detta missförhållande att förr, än man trodde, undanröjas genom en lag, som tilläte utträde ur svenska statskyrkan, utan att främmande trossamfund, till hvilket utträde skedde, behöfde uppgifvas.

Däremot finnes ingen anledning att hoppas ändring genom undantagslagstiftning af det först anmärkta missförhållandet: kyrklig vigsel åt sådana fränskilda makar, som Kristi lag dömer såsom äktenskapsbrytare och hvilkas nya äktenskapsförbindelse samma lag dömer såsom äktenskapsbrott. Ty för lagstiftningen vore vanskligheten att göra en rättvis åtskillnad mellan sådana fränskilda, som dömas skyldiga af denna Kristi lag, och sådana fränskilda, som ej träffas af den domen, alltför stor. Och så länge kyrklig vigsel vore den i regeln enda lagliga formen för äktenskaps ingående, komme staten aldrig att lösa denna gordiska knut genom att afhugga den, d. v. s. genom att för *alla* fränskilda, oskyldiga såväl som skyldiga, stadga borgerligt äktenskap såsom den enda lagliga formen för ingående af nytt äktenskap. Staten kunde det icke. Ty ur statsrättslig synpunkt skulle i sådana fall det borgerliga äktenskapet gifvetvis blifva ett slags »straffvigsel», och detta stundom till och med för personer, som intet ondt gjort, utan blott vore djupt beklagansvärda människor, värda både samhällets och de enskildes kärleksfulla deltagande.

Ingen förhoppning finnes heller, att staten genom lagstiftning skulle kunna inskränka och hämma den oerhörda tillväxten af lättsinnigt upplösta äktenskapsförbindelser och af nya lättsinniga äktenskapsförbindelser, ingångna hvar på sitt håll af de sålunda skilda makarna — ännu mindre göra slut på detta onda; den förhoppningen hörde nog till de »fromma önsknings», mot hvilkas uppfyllande en mörk verklighet uttalade sitt bestämda veto. Ty att staten hittills i den vägen ingenting nämnvärdt uträttat, berodde helt visst icke på bristande god vilja, utan på bristande förmåga.

Det syntes motionären därför vara alldeles klart, att kyrkan ej hade något annat val för att komma ur den förnedrande ställning, hon i nu berörda hänseende alltför länge måst intaga, än att i sin mån påskynda den lagstiftningsutveckling, som alltmera afgjort utmynnade i *allmänt civiläktenskap*. Af de båda formerna »obligatoriskt civiläktenskap» och »fakultativt civiläktenskap» vore utan all fråga den förra ur juridisk synpunkt den redigaste och klaraste. Och motionärens öfvertygelse vore, att kyrkan ingenting skulle förlora, om den formen blefve lag. Om obligatoriskt civiläktenskap infördes i vårt land, komme helt visst det ojämförligt största antalet svenska medborgare att låta sitt obligatoriska civiläktenskap beseglas af kyrklig vigsel och komme fortfarande att betrakta detta frivilligt valda tillägg till den legala civila formen såsom den egentliga »vigseln». Men denna motionärens öfvertygelse delades nog ej af alla. Många ansåge också af andra skäl det fakultativa civiläktenskapet för närvarande vara för våra förhållanden lämpligare än det obligatoriska. För den kyrkliga synpunkt, ur hvilken här framhållits, att införande af allmänt civiläktenskap är för kyrkan af nöden, kunde det vara likgiltigt, om civiläktenskapet blefve obligatoriskt eller fakultativt. Ty klart vore, att i hvilket fall som helst kyrkan då både kunde och borde genom lag befrias från skyldighet att medelst vigsel afsluta sådana äktenskap, som ur kristlig och kyrklig synpunkt enligt ofvan anförda bibelställen vore »äktenskapsbrott». Och lika klart vore också, att i så fall lagen kunde och borde, på grund af ofvan framhållna svårighet eller omöjlighet att alltid afgöra, hvem af de frånskilda som ur den synpunkten vore skyldig eller icke skyldig, helt allmänt undantaga *alla* frånskilda personer, som inginge nytt äktenskap, från rättighet till kyrklig vigsel. Ty blefve civiläktenskapet *allmänt* — obligatoriskt eller fakultativt — så blefve det för sådana kontrahenter ingen »borgerlig straffvigsel», om de också jämte andra kategorier af svenska medborgare ginge förlustiga om förmånen att, i ena fallet, få efter fritt val sitt legala civiläktenskap besegladt af kyrklig vigsel eller att, i andra fallet, få välja mellan borgerligt äktenskap och kyrklig vigsel, en »förmån» som sådana kontrahenter säkerligen i de allra flesta fall icke skattade särdeles högt.

Kyrkomötet, som ej velat inlåta sig på frågan, om allmänna lagstiftningsgrundsatser tala för införande i allmänhet i vårt land af fakultativt eller obligatoriskt civiläktenskap, och ej heller velat

ur sådana synpunkter bedöma, hvilkendera af dessa arter af äktenskap är att föredraga, har bedömt den föreliggande frågan uteslutande ur kyrklig och etisk synpunkt; ty kyrkomötet anser, att från dess sida endast denna synpunkt bör vinna afseende, under det att från Konung och Riksdag bör komma det initiativ till den lagändring i detta ämne, som andra synpunkter må anses föranleda. Kyrkomötet har dock ansett sig ej böra rygga tillbaka för att från kyrkans synpunkt sedt göra de bestämda uttalanden och förslag, som förhållandena påkalla.

Kyrkomötet biträder motionärens allmänna uppfattning om det från kyrklig synpunkt önskvärda, att civiläktenskap såsom ett *allmänt* rättsinstitut införes. I valet mellan fakultativt och obligatoriskt föredrager kyrkomötet gifvet det förstnämnda, redan därför att kyrkomötet håller före, att vårt folk, särskildt på landsbygden, under en för närvarande öfverskådlig framtid kommer att använda den kyrkliga vigseln. Att införa det obligatoriska civiläktenskapet stöter dessutom på uppenbara praktiska svårigheter på grund af vårt lands stora afstånd och de jämförelsevis fåtaliga borgerliga myndigheter, inför hvilka äktenskapets afslutande kunde försiggå. Genom införande af fakultativt civiläktenskap befrias kyrkan och dess tjänare från en ur etisk och kyrklig synpunkt vansklig ställning och hålles kyrkans värdighet uppe, och genom detsamma införande såsom sidoordnad med den kyrkliga vigseln kommer det att såsom civilt rättsinstitut intaga en plats, som det äfven ur etisk synpunkt måste vara kyrkan angeläget att skänka detsamma.

Kyrkomötet får alltså, i anledning af förevarande motion, i underdånighet anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder till den förändring i gällande äktenskapslagstiftning, att åt alla sådana svenska medborgare, för hvilka enligt nu gällande lag kyrklig vigsel är den enda lagliga formen för äktenskaps ingående, medgifves rätt att, om de så önska, inför borgerlig myndighet i stället för genom kyrklig vigsel ingå äktenskap; samt att därvid sådana bestämmelser tillika varda meddelade, att icke kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande må hos vederbörande prästerskap påfordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida.

Underdånigst.

Stockholm den 8 oktober 1903.»

Sedan sålunda kyrkomötet, liksom Andra Kammaren på lagutskottets tillstyrkan flere gånger, uttalat sig för en reform angående sättet för äktenskapets lagliga ingående, har jag trott, att äfven Första Kammaren skulle anse sig kunna gå med därpå.

Det yrkande, som jag gör, är lika med det, som lagutskottet förordade vid senaste riksdag.

På grund af hvad jag nu anfört, vågar jag hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande bestämmelser angående formen för äktenskaps afslutande, att rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet måtte medgifvas jämväl dem, hvilka för närvarande äro i sådant afseende uteslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande trossamfund.»

Framställningar i förevarande motions syfte — att införa s. k. fakultativt civiläktenskap för sådana fall, i hvilka hittills endast kyrklig vigsel varit medgifven — hafva förut upprepade gånger och senast nästlidet år varit föremål för Riksdagens pröfning. Såsom framgår af den redogörelse för frågans föregående behandling, som lämnats uti 1903 års kyrkomötes i förevarande motion intagna skrifvelse till Kungl. Maj:t, har lagutskottet vid två särskilda tillfällen — åren 1900 och 1903 — tillstyrkt införande af fakultativt civiläktenskap för de personer, som för närvarande vid äktenskaps ingående äro uteslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande religionssamfund. Vid båda dessa riksdagar föll dock frågan på Första Kammarens motstånd.

Numera har äfven kyrkomötet, såsom dess ofvanintagna skrifvelse utvisar, biträdt ifrågavarande förslag.

Lagutskottet har icke funnit anledning frångå den principella ståndpunkt i föreliggande fråga, som intagits af lagutskottet vid riksdagarna åren 1900 och 1903. Utskottet, som icke anser nödigt att ånyo upprepa de skäl, som enligt utskottets mening tala för ett bifall till den ifrågasatta förändringen i gällande lagstiftning — hvilka skäl för öfrigt framgå af hvad i motionen anförts och återopats — hemställer alltså,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande bestämmelser angående formen för äktenskaps afslutande, att rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet måtte medgifvas jämväl dem, hvilka för närvarande äro i sådant afseende utslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande trossamfund.

Stockholm den 21 mars 1904.

På lagutskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Reservation

af herrar *Hedenstierna* och *Ridderbjelke*.
